

Εντοπιότητα: στρατηγική για μια εναλλακτική λύση απέναντι στην κυριαρχία της παγκοσμιοποίησης

English title: *Localization: a Strategic Alternative to Globalized Authoritarianism* (blog, May 12th, 2018)

Written by: Helena Norberg-Hodge – Founder & Director, Local Futures
Translated by: Erato Triantafyllidi

Γι' αυτούς που νοιάζονται για την ειρήνη, την ισότητα, και το μέλλον του πλανήτη, η στροφή της παγκόσμιας πολιτικής επί δεξιά στα τελευταία χρόνια είναι ιδιαίτερα ανησυχητική. Μας κάνει να αναρωτιόμαστε, πώς συνέβη κάτι τέτοιο; Πώς ο λαϊκισμός μετατράπηκε σε μια τόσο χωριστική και τόσο καταστροφική δύναμη; Πώς ο αυταρχισμός επικράτησε ξανά στην πολιτική σκηνή;

Από την σαραντάχρονη εμπειρία μου ανάμεσα σε κοινωνίες, τόσο βιομηχανικές, όσο και πρωτογενούς παραγωγής, πιστεύω ότι ο πρώτιστος λόγος είναι η παγκοσμιοποίηση. Λέγοντας παγκοσμιοποίηση, εννοώ το παγκοσμιοποιημένο οικονομικό σύστημα μέσα στο οποίο διαβιούμε σήμερα οι περισσότεροι –και το οποίο διέπεται από την εξακολουθητική κατάργηση των κανόνων για τις μεγάλες εταιρείες και διαμορφώνεται από νεοφιλελεύθερα, καπιταλιστικά ιδεολογήματα. Η παγκοσμιοποίηση όμως προχωρεί και πιο βαθιά από την πολιτική και την οικονομία. Οι επιπτώσεις της δρουν ριζικά και στο προσωπικό επίπεδο.

Υπό το καθεστώς της παγκοσμιοποίησης, ο ανταγωνισμός έχει γνωρίσει δραματική αύξηση, η εργασιακή ασφάλεια έχει γίνει παρελθόν, και οι περισσότεροι δυσκολεύονται όλο και περισσότερο να εξασφαλίσουν ένα βιώσιμο μισθό. Την ίδια στιγμή, απειλείται και η ίδια μας η ταυτότητα, καθώς την πολιτισμική ποικιλότητα έρχεται να αντικαταστήσει σ' όλη την υφήλιο μια καταναλωτική μονοκαλλιέργεια. Υπό τις συνθήκες αυτές δεν είναι να απορεί κανείς που οι άνθρωποι γίνονται όλο και περισσότερο ανασφαλείς. Όπως καλά γνωρίζουν οι διαφημιστές μες από μια εμπειρία σχεδόν ολόκληρου αιώνα, η ανασφάλεια καθιστά τον άνθρωπο ευκολότερα εκμεταλλεύσιμο. Όμως οι άνθρωποι σήμερα δεν αποτελούν στόχο των επαγγελματιών του μάρκετινγκ με διαφημιστικές εκστρατείες για κάποιο αποσμητικό ή θαυματουργή οδοντόπαστα μόνο: Όχι, η ανασφάλεια τους αφήνει έρμαιο μιας προπαγάνδας που τους σπρώχνει να ρίχνουν το φταίξιμο για τα δεινά τους στον πολιτισμικά «άλλο».

Αλλά ας σας δείξω πώς συνέβη αυτό στην Λαντάκ, ή το Μικρό Θιβέτ, την οποία επισκέφθηκα για πρώτη φορά στα νιάτα μου και όπου εργάσθηκα για πάνω από σαράντα χρόνια. Χτισμένη στα ινδικά Ιμαλάια, η Λαντάκ ήταν σχετικά απομονωμένη –πολιτισμικά και οικονομικά– μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1960. Όταν έφθασα εκεί στις αρχές της δεκαετίας του '70, μια εκστρατεία ανάπτυξης δυτικού τύπου είχε μόλις εξαγγελθεί από την κυβέρνηση της Ινδίας – και έτσι είχα

την ευκαιρία να βιώσω ό,τι απέμενε από τον αρχαίο πολιτισμό, και να παρατηρήσω τις αλλαγές που συνεπέφερε ο εκσυγχρονισμός.

Στον παραδοσιακό πολιτισμό, η εργασία είχε να κάνει με την εξασφάλιση της ικανοποίησης των βασικών αναγκών της κοινότητας –τροφή, ρουχισμό, στέγαση. Αν και το χρήμα ήταν λιγιστό, δεν διέκρινες κανένα ίχνος του είδους αυτού της φτώχειας που βλέπει κανείς μέσα σ' ολόκληρο τον καλούμενο 'αναπτυσσόμενο' κόσμο –όπου οι άνθρωποι πεινούν ή υποσιτίζονται, και δεν έχουν ούτε επαρκή στέγη ούτε καθαρό πόσιμο νερό. Αντίθετα, σε όλες τις περιοχές της Λαντάκ άκουγα συχνά να μου λένε: «Εμείς είμαστε τουνγκ-μπος ζα-μπος», δηλαδή «είμαστε αυτάρκεις, έχουμε να φάμε και να πιούμε όσο θέλουμε».

Κατά τα πρώτα μου χρόνια στην Λαντάκ, ήταν εμφανής ένας σημαντικός βαθμός κοινωνικής αρμονίας. Ιδιαίτερα αξιοσημείωτο ήταν το γεγονός ότι η βουδιστική πλειοψηφία και η μουσουλμανική μειοψηφία ζούσαν ειρηνικά πλάι πλάι. Ασφαλώς προβλήματα υπήρχαν και εκεί όπως μέσα σε κάθε ανθρώπινη κοινωνία, όμως η αρμονία και η χαρά της ζωής που συνάντησα είχαν μεγάλη διαφορά απ' οτιδήποτε είχα γνωρίσει μεγαλώνοντας στην Ευρώπη.

Μέσα σε μια δεκαετία, ωστόσο, η παραδοσιακή αρμονία γνώρισε μια τρομακτική μεταστροφή, καθώς βουδιστές κι μουσουλμάνοι άρχισαν να αλληλοϋποβλέπονται. Οι εθνικές και θρησκευτικές διαφορές άρχισαν να παίρνουν μια χωριστική πολιτική διάσταση, που γεννούσε μια οξύτητα και εχθρότητα άγνωστη ως τότε στην περιοχή.

Οι νεαροί λαντακιανοί, για τους οποίους η θρησκεία ως τότε αποτελούσε απλώς ακόμα ένα τμήμα της καθημερινότητας, προέβαιναν τώρα σε υπερβολές κάθε λογής προκειμένου να επιδείξουν την θρησκευτική τους πίστη και αφοσίωση. Οι μουσουλμάνοι άρχισαν να αξιώνουν από τις κόρες τους να φορούν μαντήλα στο κεφάλι, ενώ οι βουδιστές στην πρωτεύουσα άρχισαν να μεταδίδουν τις προσευχές τους από μεγάφωνα, για να ανταγωνισθούν το μουσουλμανικό κάλεσμα. Θρησκευτικές τελετές που προηγουμένως εορτάζονταν από ολόκληρη την κοινότητα –βουδιστές και μουσουλμάνους από κοινού- έγιναν τώρα ευκαιρίες επίδειξης πλούτου και ισχύος. Το 1989, η ένταση ανάμεσα στις δυο ομάδες ξέσπασε σε εκδηλώσεις βίας με αρκετά θύματα. Άκουσα καλόγνωμες βουδίστριες γιαγιούλες, οι οποίες μερικά χρόνια παλιότερα ρουφούσαν το τσάι τους παρέα με τις μουσουλμάνες γειτόνισσες, και μάλιστα γιόρταζαν μαζί τα θρησκευτικά πανηγύρια οι μεν των δε, να δηλώνουν: «πρέπει να σκοτώσουμε τους μουσουλμάνους πριν μας ξεκάνουν αυτοί».

Διάφοροι εξωτερικοί παρατηρητές απέδιδαν την σύγκρουση στην αναζωπύρωση παλαιών εθνικών εντάσεων, τέτοιες εντάσεις όμως δεν είχαν οδηγήσει ποτέ σε ομαδική βία μέσα σε 600 χρόνια καταγεγραμμένης ιστορίας. Ζώντας εκεί και κατέχοντας την γλώσσα των ντόπιων, μπορούσα να βλέπω τα πράγματα απ' έξω

κι από μέσα, και ήταν ολοφάνερο για μένα ότι υπήρχε κάποια σύνδεση ανάμεσα στις οικονομικές αλλαγές που έφερε η ανάπτυξη και στην ξαφνική εμφάνιση βιαίων συγκρούσεων.

Οι περισσότεροι αξιοσημείωτες αλλαγές στην οικονομία αφορούσαν στην διατροφή και την αγροτική δραστηριότητα. Τα εισαγόμενα τρόφιμα, επιδοτούμενα αδρά από μέρους την κυβέρνησης της Ινδίας, πωλούνταν τώρα στην μισή τιμή των εγχώριων προϊόντων, κάνοντας την τοπική αγροτική ενασχόληση να μοιάζει «αντι-οικονομική». Η διατροφική αυτάρκεια εκτοπιζόταν σταθερά υπέρ της εξάρτησης από το παγκοσμιοποιημένο σύστημα διατροφής, και πολλοί λαντακιανοί –που στην πλειοψηφία τους ήσαν αγρότες –άρχισαν να αναρωτιούνται για το μέλλον τους.

Οι αλλαγές στην εκπαίδευση είχαν επίσης τεράστιο αντίκτυπο. Στο παρελθόν, τα παιδιά της Λαντάκ μάθαιναν τις δεξιότητες που τους χρειαζόνταν για να επιβιώσουν, και να προκόψουν ακόμα, μέσα σ' αυτό το δύσκολο περιβάλλον: μάθαιναν να καλλιεργούν την τροφή τους, να φροντίζουν τα ζώα τους, να χτίζουν σπίτια από ντόπια υλικά. Αλλά στα νέα δυτικότερα σχολεία, αντί γι' αυτά, τα παιδιά εξοπλίζονταν με δεξιότητες κατάλληλες για την ζωή στην πόλη στα πλαίσια μιας παγκοσμιοποιημένης οικονομίας –ένα τρόπο ζωής, όπου σχεδόν η κάθε μια ανάγκη είναι εισαγόμενη. Τα νέα σχολεία δεν δίδασκαν σχεδόν τίποτε σχετικά με τον παραδοσιακό τρόπο ζωής της Λαντάκ. Αντίθετα, τα παιδιά διδάσκονταν απροκάλυπτα να περιφρονούν τον παραδοσιακό πολιτισμό.

Η έδρα της πολιτικής και οικονομικής ισχύος άλλαξε κι αυτή επίσης. Παραδοσιακά, κέντρο της οικονομίας ήταν το νοικοκυριό, ενώ οι περισσότερες από τις σημαντικές αποφάσεις παίρνονταν σε επίπεδο χωριού. Με την άφιξη της νέας οικονομίας, η οικονομική και πολιτική ισχύς συγκεντρώθηκε στην πρωτεύουσα, την Λε, αφήνοντας τα χωριά αμέτοχα σε αποφάσεις που επηρέαζαν σε βάθος τη ζωή τους. Εν τω μεταξύ, οι νέοι άνδρες άφηνα τα χωριά τους και μαζεύονταν στην Λε σε αναζήτηση πληρωμένης δουλειάς. Ξεκομμένοι ξαφνικά από την κοινότητα του χωριού, καθώς ήσαν, και ριγμένοι σ' ένα ανελέητο ανταγωνισμό με εκατοντάδες άλλους για κάποια δυσεύρετη δουλειά, η κάποτε ακμαία αίσθηση της ταυτότητάς τους γνώριζε τώρα μια σε βάθος διάβρωση.

Τις αλλαγές αυτές ερχόταν επί πλέον να οξύνουν μια πλημμυρίδα ξένων τουριστών, η εισαγωγή της δορυφορικής τηλεόρασης, και ο βομβαρδισμός από την διαφημιστική προπαγάνδα κάθε λογής –που όλα συνέβαλλαν στην εξιδανίκευση της δυτικής, αστικής κουλτούρας, κάνοντας τους λαντακιανούς να νιώθουν καθυστερημένοι και χαζοί μπροστά της.

Για μένα, ήταν ξεκάθαρο ότι η άφιξη της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας είχε δημιουργήσει μια καθολική αίσθηση ανασφάλειας και αποδυνάμωσης. Σε πρακτικό επίπεδο, οι λαντακιανοί κατέληγαν σταδιακά να εξαρτώνται, αντί ο ένας απ' τον άλλο, από βιομήχανους μακρινών χωρών και από γραφειοκρατίες ξένων

κέντρων. Από ψυχολογική άποψη, είχαν χάσει την εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και στον δικό τους πολιτισμό. Και δεν είναι δύσκολο να διαπιστώσουμε, πώς οι άνθρωποι που αισθάνονται ανασφαλείς και αποδυναμωμένοι μπορεί να καταφύγουν στην οργή και τον εξτρεμισμό.

Η ταχύτητα και η κλίμακα με την οποία συνέβησαν οι αλλαγές αυτές στην Λαντάκ υπήρξε σωρευτική, αναδεικνύοντας καταφανέστατα την δομική σύνδεση μεταξύ παγκοσμιοποίησης, ανασφάλειας και σύγκρουσης. Ήταν άλλωστε προφανές ότι η ίδια διαδικασία εξελίσσεται σ' όλο τον υπόλοιπο κόσμο: το οικονομικό σύστημα, όπως κατάλαβα καλά, έχει καταστεί παντού παράγοντας φόβου, φονταμενταλισμού και πολιτικής αποσταθεροποίησης. Και απ' τον Βορρά ως τον Νότο, η τεράστια ψυχολογική και υλική ανασφάλεια που προήγαγε η παγκοσμιοποίηση έχει μεγεθύνει κατά πολύ την δυνατότητα των δημιουργών να χρησιμοποιούν τον φόβο και την προκατάληψη για να χειραγωγούν την κοινή γνώμη.

Για την ανατροπή της τάσης αυτής, δεν αρκεί ούτε κάποια πολιτική της ταυτότητας ούτε η συμβατική πολιτική αντιπαράθεσης 'αριστεράς' και 'δεξιάς'. Αντί γι' αυτές, είναι ανάγκη να αλλάξουμε εκ βάθρων τις δομικές οικονομικές δυνάμεις στη ρίζα του προβλήματος. Οι δυνάμεις αυτές έχουν εξαπολυθεί χάρη στην 'απορρύθμιση', την κατάργηση δηλαδή των κανόνων για τις παγκόσμιες τράπεζες και τις μεγάλες εταιρείες, και η μεγαλύτερη ελπίδα μας προκειμένου να αποκτήσουμε ειρήνη και σταθερότητα είναι να αντιστρέψουμε αυτή τη διαδικασία.

Για να μπορέσουμε να διακρίνουμε το πώς η καταστρατήγηση των κανόνων από τις εταιρείες οδήγησε στην κατάλυση της δημοκρατίας, στην αύξηση του φονταμενταλισμού και της βίας, και στην άνοδο ακροδεξιών ηγετών, έχει ζωτική σημασία να δούμε τις ευρύτερες διασυνδέσεις, αυτές που γενικώς αγνοεί η πλειοψηφία των αναλύσεων.

Παγκοσμιοποίηση και Ανασφάλεια

Πολύς κόσμος, ιδιαίτερα της αριστεράς, συνδέει την παγκοσμιοποίηση με την διεθνή συνεργασία, τις μετακινήσεις και την εξάπλωση των ανθρωπιστικών ιδεών. Στον πυρήνα της όμως, η παγκοσμιοποίηση είναι μια διαδικασία οικονομικής φύσεως –η οποία υπήρξε στην καρδιά της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας και του προγράμματος του κατεστημένου των μεγάλων εταιρειών ήδη από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Στον παγκοσμιοποιημένο Νότο, αναφέρεται ως 'ανάπτυξη', στον παγκοσμιοποιημένο Βορρά, ως πρόοδος. Όμως τόσο στον Νότο όσο και στον Βορρά η θεμελιώδης διαδικασία είναι μία και η αυτή: η απορρύθμιση, συγκέντρωση και ιδιωτικοποίηση των επιχειρήσεων, της χρηματοδότησης και της πολιτικής.

Στις ημέρες μας, αυτό κατορθώνεται κυρίως μέσω των συμφωνιών 'ελεύθερου εμπορίου', οι οποίες παρέχουν στις εταιρικές οντότητες την ελευθερία να κινούνται

ανά τον κόσμο εις αναζήτηση της φθηνότερης εργασίας, των λιγότερο αυστηρών μέτρων προστασίας υγείας και περιβάλλοντος, των μεγαλύτερων φοροαπαλλαγών και των πιο γενναίων επιδοτήσεων. Οι συμφωνίες αυτές δίνουν την ευχέρεια στις μεγάλες εταιρείες να μεταφέρουν τις δράσεις τους –και άρα τις θέσεις εργασίας– όπου τους αρέσει. Τους παρέχουν επί πλέον το δικαίωμα να ενάγουν κυβερνήσεις για νόμους και κανονισμούς που απειλούν τα δυνητικά κέρδη τους –εξευτελίζοντας έτσι κάθε έννοια δημοκρατίας. Εγκλωβισμένες μέσα σε ένα σύστημα που απαιτεί συνεχή ‘ανάπτυξη’, οι κοινότητες είδαν τις τοπικές οικονομίες τους να υπονομεύονται, και σύρθηκαν στην εξάρτηση στα πλαίσια μιας ευμετάβλητης οικονομίας των εταιριών, πάνω στην οποία οι ίδιες δεν έχουν κανένα έλεγχο.

Πιο ύπουλα ακόμη, το εταιρικό σύστημα έχει οικοδομηθεί πάνω σε μια σειρά από έμμεσες επιδοτήσεις – εν πολλοίς προς τις υποδομές, από τις οποίες εξαρτάται η παγκοσμιοποίηση. Παγκοσμιοποιημένοι φορείς προώθησης πωλήσεων όπως οι Γουόλ-Μαρτ, Άμαζον και Αππλ απαιτούν ένα συμπαγές και μονίμως επεκτεινόμενο μεταφορικό δίκτυο λιμένων, σιδηροδρόμων, αεροδρομίων και μεγάλων εθνικών δρόμων, καθώς και τεράστιες ποσότητες βαριά επιδοτούμενων ορυκτών καυσίμων για τις μεταφορές. Προς διαχείριση των αλυσίδων προσφοράς και διανομής των εμπορευμάτων τους, χρειάζονται επίσης τεχνολογίες προηγμένων δορυφορικών επικοινωνιών – κάτι που άλλωστε έχουν ανάγκη και οι παγκοσμιοποιημένες τράπεζες και οικονομικοί οργανισμοί προκειμένου να διακινούν τα κεφάλαιά τους ανά τον κόσμο. Σχεδόν σε κάθε χώρα, τα εκπαιδευτικά συστήματα έχουν στραφεί στην εκπαίδευση των μαθητών στις δεξιότητες που χρειάζεται ο κόσμος των μεγάλων εταιριών. Όλοι αυτοί οι μηχανισμοί, από τη δομή τους, ευνοούν τις μεγάλες επιχειρήσεις παγκόσμιας εμβέλειας έναντι αυτών που έχουν τον κύκλο εργασιών ή την έδρα τους σε ένα μόνο τόπο, και οι περισσότεροί τους έχουν πληρωθεί όχι από τις ίδιες τις εταιρείες, παρά από τον φορολογούμενο πολίτη.[1]

Η πορεία της αυξανόμενης εταιρικής εξουσίας δεν είναι ούτε αναπόφευκτη ούτε φυσική, ούτε καν συνέπεια κάποιας δήθεν ‘κλίμακας αποτελεσματικότητας’, όπως νομίζουν πολλοί. Είναι μάλλον το αποτέλεσμα πολιτικών επιλογών δεκαετιών ολόκληρων από μέρους εθνικών κυβερνήσεων αλλά κι διεθνών σωμάτων, τύπου Παγκόσμιας Τράπεζας και ΔΝΤ, που υποστηρίζουν αυθαίρετα το μεγάλο και το παγκοσμιοποιημένο, με την πεποίθηση ότι η εταιρική ανάπτυξη είναι ο δρόμος που οδηγεί στην ειρήνη και την ευημερία. Όχι μόνο επιτράπη στις παγκοσμιοποιημένες εταιρείες και τράπεζες να εκμεταλλεύονται υπέρ εαυτών τις διαφορές στην εργασία, την υγεία, την ασφάλεια και τις περιβαλλοντολογικές προδιαγραφές ανά την υφήλιο, παρά τους παραχωρήθηκαν κι από πάνω τεράστιες φοροαπαλλαγές και πλήθος άμεσες επιδοτήσεις. Ακόμα κι εκείνες οι παγκόσμιας εμβέλειας επιχειρήσεις που φαίνεται να έχουν ‘στήσει στα πόδια τους’ κάποιοι δαιμόνιοι επιχειρηματίες, οφείλουν μεγάλο μέρος της επιτυχίας τους στην κυβερνητική γενναιοδωρία. Όπως υποστηρίζει η συγγραφέας Μαριάννα Ματσουκάτο, ακόμα και το iPhone δεν υπήρξε τόσο επινόηση της φαντασίας του Στηβ Τζομπς, όσο προϊόν της δημόσια χρηματοδοτούμενης έρευνας από μέρους του Υπουργείου Αμύνης και του Ιδρύματος Εθνικών Επιστημών των ΗΠΑ.[2] Και οι μελλοντολογικές

επιχειρήσεις του Έλον Μασκ έχουν επωφεληθεί όχι μόνο από την άμεση τοπική, πολιτειακή και ομοσπονδιακή υποστήριξη των 5 δις δολλαρίων, παρά και από δεκάδες έρευνες πάνω στην τεχνολογία πυραύλων, μεταξύ άλλων θεμάτων.[3]

Εργασιακή ανασφάλεια

Με την απελευθέρωση των μεγάλων εταιριών, οι θέσεις εργασίας που αυτές προσφέρουν έχουν καταστεί όλο και περισσότερο επισφαλείς. Για παράδειγμα, με την Αμερικανική Συμφωνία Ελευθέρου Εμπορίου (την NAFTA), οι Ηνωμένες Πολιτείες υπέστησαν καθαρή απώλεια κάπου 700.000 θέσεων εργασίας από την μετεγκατάσταση εργοστασίων στο Μεξικό, όπου τα μεροκάματα ήταν φθηνότερα και οι συνθήκες εργασίας κατώτερες. Ωστόσο η παγκοσμιοποίηση είναι μια συνεχιζόμενη 'κούρσα προς τον πάτο', κι έτσι όλες αυτές οι θέσεις εργασίας δεν έμειναν στο Μεξικό: Μεταξύ Οκτωβρίου 2000 και Δεκεμβρίου του 2003 μόνο, το Μεξικό έχασε 300.000 θέσεις εργασίας, επειδή οι εξαγωγές προϊόντων μαζικής παραγωγής από την Κίνα στις ΗΠΑ ήσαν φθηνότερες.[5] Τελικά, οι περισσότεροι χαμένοι στάθηκαν οι μεξικανοί αγρότες: οι αγορές της χώρας τους κατακλύστηκαν από γερά επιδοτούμενα αγροτικά προϊόντα από τις ΗΠΑ, υπονομεύοντας την επιβίωση κάπου 2,3 εκατομμυρίων μικρών καλλιεργητών.[6] Πολλοί από αυτούς κατέληξαν στις συνωστισμένες μεγαλουπόλεις του Μεξικού, όπου αναγκάστηκαν να ανταγωνίζονται μεταξύ τους για κακοπληρωμένες θέσεις στα εργοστάσια. Μη διαθέτοντας και πολλές επιλογές, πολλοί κατέληξαν μετανάστες -νόμιμοι ή μη- στις Ηνωμένες Πολιτείες. Αυτά τα θύματα της παγκοσμιοποίησης, κατά ειρωνεία της τύχης, απέβησαν συχνά οι αποδιοπομπαίοι τράγοι για την ανεργία των αμερικανών.

Ενώ τα ΜΜΕ έχουν υπερτονίσει τα ανερχόμενα επίπεδα ποιότητας ζωής των βιομηχανικών εργατών στο νότιο ημισφαίριο, τα οφέλη για τους εργάτες είναι μηδαμινά μπροστά σε εκείνα των μεγάλων εταιριών που έχουν προβεί στην ίδρυση 'εξωχωρίων' βιομηχανικών επιχειρήσεων. Για παράδειγμα, από την τιμή πώλησης μιας συσκευής iPhone της Αππλ, οι κινέζοι εργάτες εισπράττουν λιγότερο από 2%, ενώ το κέρδος που καρπώνεται η Αππλ είναι 58%.[7]

Δεν είναι μόνον η εξαφάνιση των θέσεων εργασίας αυτή που οδηγεί στην υποβάθμιση της ποιότητας ζωής ή της εξαθλίωσης. Είναι και η απειλή ότι η δουλειές μπορούν ανά πάσαν στιγμή να μεταφερθούν αλλού, έτσι και οι εργάτες δεν δεχθούν μειωμένο μεροκάματο, μακρύτερο ωράριο ή λιγότερα ευεργετήματα. Με αυτόν τον τρόπο, οι πολλές και ποικίλες διμερείς και πολυμερείς συνθήκες 'ελευθέρου εμπορίου' που ισχύουν σήμερα χρησιμεύουν στο να υπονομεύσουν την διαπραγματευτική δύναμη των εργατών και να συμπιέζουν έτι περαιτέρω τα μεροκάματα, ακόμα και για τις θέσεις εκείνες που οι εταιρείες δεν έχουν μεταφέρει 'εξωχώρια'.

Όμως θέσεις εργασίας χάνονται επίσης όσο οι εταιρείες διογκώνονται επιχειρηματικά υπό κεντρική διεύθυνση. Όταν μια παγκοσμιοποιημένη εταιρεία εφοδιασμένη με μια σειρά φοροαπαλλαγές και επιδοτήσεις- εισέρχεται σε μια καινούργια αγορά, η εγχώρια οικονομία τείνει να βιώσει καθαρή απώλεια θέσεων εργασίας, καθώς οι μικρότεροι ανταγωνιστές, που κατά κανόνα εξαρτώνται περισσότερο από την ανθρώπινη εργασία, μοιραίως θα χρεωκοπήσουν. Κάποιες μελέτες έδειξαν ότι κάθε καινούργιο πολυκατάστημα που ιδρύεται στο Ηνωμένο Βασίλειο συνεπάγεται καθαρή απώλεια 276 θέσεων εργασίας.[8] Η ηλεκτρονική φίρμα πωλήσεων Άμαζον κατέστρεψε 150.000 περισσότερες θέσεις απ' όσες δημιούργησε, σύμφωνα με το Ινστιτούτο για την Εγχώρια οικονομική Αυτάρκεια.[9] Όπως και οι άλλοι διαδικτυακοί λιανοπωλητές, η Άμαζον, όχι μόνο έχει επωφεληθεί από τις υποδομές επικοινωνίας και μεταφοράς που έχουν συσταθεί με δημόσια χρηματοδότηση, παρά έχει αποφύγει επίσης να εισπράξει κρατικούς και τοπικούς φόρους από τους πελάτες της των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής –έσοδα από φόρους επί των πωλήσεων δηλαδή, που τόση ανάγκη τα έχουν κράτη τοπική αυτοδιοίκηση- εξασφαλίζοντας για την εταιρεία ένα εισπρακτικό πλεονέκτημα έναντι του απλού καταστηματούχου της τάξεως του 9,75%.[10]

Ταυτόχρονα, ένα σωρό θέσεις εργασίας χάνονται χάρη στην προηγμένη τεχνολογία. Το προφανές παράδειγμα δίνει ο κατασκευαστικός τομέας, όπου μια μεγάλη σειρά ειδικευμένων εργατών έχει αντικατασταθεί από ρομπότ. Παρόμοια όμως επίδραση έχει ασκήσει η τεχνολογία και στην αγροτική παραγωγή. Η παγκοσμιοποιημένη οικονομία των κυριαρχούμενων από τις εξαγωγές αγορών απαιτεί τεράστιες ποσότητες τυποποιημένων εμπορευμάτων, και η παραγωγή αυτών των ειδών διατροφής σε μεγάλη κλίμακα σημαίνει μονοκαλλιέργεια, που με την σειρά της εξαρτάται κατά βάση από βιομηχανικό εξοπλισμό και χημικές εισροές, ενώ δεν απαιτεί παρά ένα σχετικά μικρό αγροτικό εργατικό δυναμικό. Αποτέλεσμα, να βλέπουμε μεγάλη πτώση στο βιοτικό επίπεδο των εργαζόμενων στον αγροτικό τομέα. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, κάπου 4 εκατομμύρια αγροκτήματα με έκταση κάτω από τα 100 στρέμματα εξαφανίστηκαν μέσα στην τελευταία δεκαετία. Σήμερα, μόλις το 3% των αγροκτημάτων ελέγχουν πάνω από το 50% όλης της αγροτικής γης της ΕΕ. [11] Στις ΗΠΑ, η Υπηρεσία Απογραφής θεωρεί τους αγρότες τόσο αμελητέο από δημογραφική άποψη τμήμα του πληθυσμού, ώστε δεν παρακολουθεί πια τον αριθμό τους, εκτιμάται ωστόσο ότι υπάρχουν πλέον λιγότεροι ανεξάρτητοι αγρότες στην Αμερική παρά έγκλειστοι στις φυλακές της χώρας.[12] Όσο η τεχνολογία της πληροφορίας γίνεται πιο εξεζητημένη, οι θέσεις εργασίας πολλών άλλων τομέων περνούν από τους ανθρώπους στους υπολογιστές. Επί του παρόντος, η κακοπληρωμένη χειρωνακτική εργασία και οι θέσεις υψηλής εξειδίκευσης είναι ακόμη σχετικά προστατευμένες από την τάση αυτή, όμως η τεχνολογική πρόοδος αυξάνει την ανασφάλεια όλων σχετικά με το επαγγελματικό τους μέλλον.[13]

Πολιτική Ανασφάλεια

Η θεσμική απορρύθμιση των μεγάλων εταιρικών οργανισμών, περιλαμβανομένων και των τραπεζών, έχει δώσει την δυνατότητα σε μια χούφτα γίγαντες να μονοπωλούν τις παγκόσμιες αγορές. Μερικοί απ' αυτούς έχουν γίνει ισχυρότεροι από τα εθνικά κράτη, τόσο από πλευράς πλούτου όσο και πολιτικής επιρροής. Αυτές οι πολυεθνικές έχουν χρησιμοποιήσει την χωρίς προηγούμενο ισχύ τους στην δημιουργία ομάδων πίεσης [λόμπυ] προκειμένου να εξαναγκάσουν τις κυβερνήσεις στην περαιτέρω οικονομική απορρύθμιση υπέρ αυτών, με μηχανισμούς τύπου ρητρών 'Διακανονισμού Διαφωνιών μεταξύ Επενδυτή και Κράτους' (ISDS) στις συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου, ώστε να μπορούν να ενάγουν τις κυβερνήσεις και να προσβάλλουν κανονιστικές ρυθμίσεις για την προστασία του δημοσίου συμφέροντος.^[14]

Ενώ το 'ελεύθερο εμπόριο' παρέχει στους μεγάλους παίκτες το ελεύθερο να κάνουν ό,τι τους ευχαριστεί, σημαίνει το ακριβώς αντίθετο-περισσότερες ρυθμίσεις και περιορισμούς- για τους μικρότερους, εκείνους που έχουν έδρα και κύκλο εργασιών στην χώρα τους. Οι κυβερνήσεις έχουν εξαναγκασθεί από τις ομάδες πίεσης των μεγάλων επιχειρήσεων να περιορίσουν τις δραστηριότητες των μικρότερων επιχειρήσεων, εγκλωβίζοντάς τις σε παράλογες προδιαγραφές και πολύπλοκες γραφειοκρατικές διατυπώσεις. Σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα, οι μικρές επιχειρήσεις επιβαρύνονται άδικα μέσω ρυθμίσεων αναγομένων σε προβλήματα που έχουν την αιτία τους στην παραγωγή μεγάλης κλίμακας. Οι τεράστιες πτηνοτροφικές μονάδες κλωβοστοιχίας, ας πούμε, σαφώς και χρειάζονται σημαντικές ρυθμίσεις για την προστασία του περιβάλλοντος και της υγείας, αφού τα εκατομμύρια των γενετικά πανομοιότυπων και ασφυκτικά περιορισμένων ζώων τους είναι αναγκαστικά επιρρεπή σε ασθένειες, οι τόνοι των αποβλήτων τους πρέπει να απομακρύνονται και να εναποτίθενται με ασφάλεια, ενώ η μεταφορά των επεξεργασμένων πουλερικών σε μεγάλες αποστάσεις ενέχει τον κίνδυνο αλλοιώσεων. Ο μικρός παραγωγός τώρα –ο αγρότης με τις λίγες ντουζίνες ελεύθερα κοτόπουλα- υπόκειται κι αυτός στις ίδιες ουσιαστικά ρυθμίσεις, που συχνά αυξάνουν το κόστος του σε σημείο που να καταντά αδύνατη η παραμονή του στο επάγγελμα. Οι μεγαλοπαραγωγοί μπορούν άνετα να μεταφέρουν το κόστος της συμμόρφωσής τους σε πολύ μεγαλύτερη έκταση, κάνοντας να φαίνεται ότι αυτοί τάχα εφαρμόζουν με επιτυχία μια 'οικονομία κλίμακος' [«εν τη καταναλώσει το κέρδος», που λέγανε οι μεγαλέμποροι του παρελθόντος] έναντι των μικρότερων παραγωγών.

Την ίδια στιγμή, οι ίδιες οι κυβερνήσεις έχουν κι αυτές γίνει φτωχότερες εξ αιτίας της εταιρικής απορρύθμισης. Τα οικονομικά τους έχουν ζημιωθεί από τις γενναίες επιδοτήσεις που μοιράζουν προκειμένου να προσελκύσουν τις μεγάλες επιχειρήσεις, και τα έσοδά τους έχουν πληγεί από τις φοροαπαλλαγές, τις εξωχώριες εταιρείες, και την δυνατότητα απόκρυψης κερδών που εξασφαλίζουν οι πολυεθνικές σε χώρες με χαμηλότερη φορολογία. Η απορρύθμιση των οικονομικών έχει αφήσει τις κυβερνήσεις ακόμα περισσότερες χρεωμένες στις

παγκοσμιοποιημένες τράπεζες και εταιρείες, ενώ παράλληλα οι κυβερνήσεις είναι υποχρεωμένες να καλύπτουν όλο το επί πλέον κόστος –τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, δηλαδή, που είναι τα αναπόφευκτα παραπροϊόντα της παγκοσμιοποιημένης ανάπτυξης.

Απομακρυσμένοι όλο και περισσότερο από τους φορείς λήψης αποφάσεων που επηρεάζουν τις ζωές τους, και ανασφαλείς ως προς την οικονομική τους επιβίωση, πολλοί άνθρωποι έχουν απογοητευθεί, εξοργισθεί και απηυδήσει με το τρέχον πολιτικό σύστημα. Μολονότι τα δημοκρατικά συστήματα ανά τον κόσμο έχουν χάσει μεγάλο μέρος της αξιοπιστίας τους εξ αιτίας της ουσιαστικής διακυβέρνησής τους από τις ανεξέλεγκτες τράπεζες και εταιρείες, οι περισσότεροι ρίχνουν το φταίξιμο στην κυβερνητική ηγεσία της χώρας τους. Μη βλέποντας το δάσος, όλο και περισσότεροι άνθρωποι καταντούν τελικά να επηρεάζονται από τους ψευδείς ισχυρισμούς και τις κούφιες υποσχέσεις δημαγωγών και αυταρχικών υποψηφίων, που καταφέρνουν έτσι να εδραιωθούν στον πολιτικό στίβο των διαφόρων χωρών.

Ψυχολογική ανασφάλεια

Καθώς η τοπικές, και ακόμη οι εθνικές, οικονομίες υπονομεύονται, ο ιστός της αλληλεξάρτησης που συγκρατεί ενωμένες τις επί μέρους αντίστοιχες κοινότητες αρχίζει να ξεφτάνει, και τούτο δεν οδηγεί μόνο στον κοινωνικό κατακερματισμό και την απομόνωση, παρά ξηλώνει και το δίκτυ ασφαλείας που εξασφαλίζει την σιγουριά ότι μπορεί κανείς να βασιστεί στην βοήθεια της περιβάλλουσας κοινότητας, στους δύσκολους καιρούς.

Την ίδια στιγμή, η καταναλωτική κουλτούρα της παγκοσμιοποίησης που στηρίζει την διόγκωση των μεγάλων εταιριών επεκτείνεται αδιάκοπα. Οι άνθρωποι σ' όλο τον κόσμο βομβαρδίζονται συνεχώς με διαφημιστικά μηνύματα που τους λένε: 'δεν αξίζεις και πολύ όπως είσαι, μπορείς όμως να βελτιωθείς αγοράζοντας το προϊόν μας.'

Ενώσω οι σχέσεις πρόσωπο με πρόσωπο υποβαθμίζονται, και τα ζωντανά πρότυπα αντικαθίστανται από μακρινές, κατασκευασμένες εικόνες δήθεν τελειότητας στα ΜΜΕ και στον αναξίπιστο κόσμο της 'κοινωνικής δικτύωσης', η νοσηρή σύγκριση δίνει και παίρνει. Οι τάσεις αυτές συνδέονται με τους αυξανόμενους ρυθμούς ανόδου διαταραχών όπως η ανορεξία, το άγχος, η επιθετικότητα και αυτή η αυτοκτονία, ενώ παράλληλα η κοινωνική απομόνωση, η ενδοοικογενειακές εντάσεις και οι αυξανόμενη οικονομική πίεση έχουν προκαλέσει την επιδημική εμφάνιση κατάθλιψης και εξαρτήσεων.[15]

Ανασφαλείς και περιθωριοποιημένοι αναγκαστικά από αυτήν την νέα οικονομία, οι άνθρωποι μπορεί να καταστούν ιδιαίτερα ευάλωτοι από κάθε λογής προκαταλήψεις. Στον Νότο κυρίως, η διάλυση κοινοτήτων και πολιτισμών ακρωτηριάζει τον πλούτο των συνδέσεων μεταξύ των γενεών και ξεριζώνει την

ταυτότητα των ατόμων, αντικαθιστώντας την μάλιστα συχνά με αρρωστημένα πρότυπα που αντανακλούν ένα απελπισμένο αίσθημα ανάγκης να ανήκεις κάπου. Ο ιδεολογικός φονταμενταλισμός και ο εξτρεμισμός μοιάζει να έχει να προτείνει κάποια εξήγηση για την επιδείνωση των κοινωνικών και ατομικών δεινών, αλλά και μια ριζική λύση: Μπορεί να προσδώσει αξία και νόημα στην ύπαρξη του ατόμου, αλληλεγγύη και μια αίσθηση κοινότητας –όλες ουσιώδεις ανθρώπινες ανάγκες που έχουν υπονομευθεί από την παγκοσμιοποίηση.

Η εκρίζωση των ιθαγενών αγροτικών πληθυσμών – μια δραματική και εμφανής τάση στις χώρες του παγκόσμιου Νότου – υπήρξε εν πολλοίς ο κινητήριο μοχλός της εθνικής σύγκρουσης, του φονταμενταλισμού και του ριζοσπαστισμού σ' αυτό το κομμάτι του κόσμου. Γιατί στον Νότο, μεγάλες οικονομικές δυνάμεις έχουν αποψιλώσει τις αγροτικές περιοχές. Τα μικρά οικογενειακά αγροκτήματα που παράγουν προϊόντα ταυτόσημα με εκείνα της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας τροφίμων παγιδεύονται μεταξύ των συνεχώς αυξανόμενων τιμών που απαιτούν από αυτούς οι επιχειρήσεις πωλήσεως καυσίμων και εξοπλισμού αφ' ενός, και της πτώσης των τιμών που οι ίδιοι εισπράττουν για την παραγωγή τους αφ' ετέρου. Απλώς, τους είναι αδύνατον να ανταγωνισθούν τις αγρίως επιδοτούμενες στηριγμένες στις εξαγωγές μεγάλες 'αγροεπιχειρήσεις', και η σταθερά καθοδική τους πορεία έχει αποδεκατίσει τις τοπικές οικονομίες και τις κοινότητες που κάποτε συντηρούσαν. Οι νέοι που μεγάλωσαν μέσα σ' αυτές τις αγροτικές περιοχές συχνά δεν βλέπουν κανένα μέλλον για τον εαυτό τους εκεί: όχι μόνο οι δουλειές είναι λιγοστές, αλλά –όπως ακριβώς στην Λαντάκ- τα ΜΜΕ και η διαφήμιση τους λένε ότι η ζωή στην πόλη είναι αντίθετα 'κουλ', χαρισάμενη και συναρπαστική. Αυτά τα τμήματα της χώρας –που στις ΗΠΑ τα λένε 'η ενδοχώρα'- έχουν καταστεί γόνιμο έδαφος για κάθε ακροδεξιό αυταρχικό κίνημα.

Αναχαίτιση του Αυταρχισμού: η προοπτική της εντοπιότητας

Έχουμε επειγόντως ανάγκη μιας ευρείας ενημέρωσης για τη συνολική εικόνα της οικονομικής απορρύθμισης και για τις επιπτώσεις της πάνω στις κοινότητες και την προσωπική μας ζωή. Η άγνοιά μας γι' αυτό στο σύστημα και μόνο είναι αυτή που δίνει την δυνατότητα στις ψευδο-λύσεις τύπου Τραμπ, Μπρέξιτ, Ντουτέρτε κλπ να παίρνουν τα πάνω τους, ενώ το παγκοσμιοποιημένο οικονομικό σύστημα τραβάει μπροστά, ακάθεκτο. Παρά το γεγονός ότι αυτές οι δεξιόστροφες πολιτικές δυνάμεις συχνά χαρακτηρίζονται ως 'αντίθετες στην παγκοσμιοποίηση', στην πραγματικότητα εξυπηρετούν την ενίσχυση των παγκόσμιων μονοπωλίων.[16]

Η όποια κίνηση για την θεραπεία των δεινών που συνεπάγεται αυτή η κατάσταση θα πρέπει όχι μόνο να εκθέσει και να διαγνώσει την συστημική νόσο της οικονομικής απορρύθμισης, αλλά επίσης και να παρουσιάσει μια συνεκτική εναλλακτική προοπτική. Προσωπικά πιστεύω ότι η οικονομική εντοπιότητα συνιστά την στρατηγικότερη λύση. Το μονοπάτι της εντοπιότητας θα απαιτούσε μια στροφή 180 μοιρών στην οικονομική πολιτική, ώστε οι επιχειρήσεις και η χρηματοδότηση να καταστούν τοπικές και υπόλογες σε δημοκρατικές διαδικασίες.

Αυτό σημαίνει επαναρρύθμιση των τεράστιων πολυεθνικών εταιρειών και τραπεζών, καθώς και μεταστροφή των φόρων και επιδοτήσεων ώστε να μην ευνοούν πλέον το μεγάλο και το παγκοσμιοποιημένο, παρά αντίθετα να υποστηρίζουν σε μεγάλη κλίμακα το μικρό μέγεθος. Η ανοικοδόμηση ισχυρότερων, περισσότερο διαφοροποιημένων, αυτοδύναμων οικονομιών σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο είναι ουσιαστικής σημασίας για την αποκατάσταση της δημοκρατίας, και μιας πραγματικής οικονομίας, βασισμένης στην αειφόρο χρήση των φυσικών πόρων – μιας οικονομίας που εξυπηρετεί ουσιώδεις ανθρώπινες ανάγκες, μειώνει την ανισότητα και προάγει την κοινωνική αρμονία.

Ο τρόπος να επέλθει αυτή η αλλαγή δεν είναι απλώς η υπερψήφιση ενός νέου υποψήφιου εντός της ίδιας επισφαλούς πολιτικής δομής. Χρειάζεται αντίθετα να οικοδομήσουμε ποικίλα ενωτικά λαϊκά κινήματα ώστε να δημιουργηθεί μια πολιτική δύναμη ικανή να επιφέρει την συστημική εντοπιότητα. Τούτο σημαίνει ευρεία συνειδητοποίηση του τρόπου με τον οποίο η παγκοσμιοποίηση έχει διαστρέψει την δημοκρατία, και επίγνωση ότι η επιχειρηματική δραστηριότητα οφείλει να βασίζεται στην εντοπιότητα, ώστε να είναι υπόλογος και υποκείμενη σε δημοκρατικές διαδικασίες. Χρειάζεται να αρχίσουμε να συζητούμε πολιτικά μεταξύ μας – με όσους νοιάζονται για την κοινωνική δικαιοσύνη και για την ειρήνη, μ' εκείνους που τους απασχολεί η ανεργία, το περιβάλλον, ή οι πνευματικές και ηθικές αξίες. Σημαίνει ακόμα ευρεία συνειδητοποίηση του κοινού συμφέροντος που ενώνει τις επί μέρους διεκδικήσεις και γεφυρώνει τον ανταγωνισμό αριστερών – δεξιών παρατάξεων, και δημιουργία τοπικών ομάδων πρόσωπο με πρόσωπο, που μετά να συνδεθούν σε εθνικό επίπεδο, και σε διεθνές ακόμα, και να σχηματίσουν ένα περιεκτικό κίνημα – μια κρίσιμη μάζα- που θα μπορέσει να περάσει στην πολιτική και που θα παραμείνει γερό στην θέση του υπέρ της δημοκρατίας / κατά των μεγάλων εταιρειών της παγκοσμιοποίησης, εις πείσμα των συστημικά επενδυμένων συμφερόντων, που αναπόφευκτα θα κληθεί να αντιμετωπίσει.

Μολονότι ένα τέτοιο παγκόσμιο κίνημα δεν έχει αναδυθεί ακόμη, σε κάποιες χώρες έχουμε κιόλας διακρίνει όψεις της γενικής επιθυμίας για μια θεμελιακή αλλαγή. Στις τελευταίες αγγλικές εκλογές, η διακήρυξη του Εργατικού κόμματος περιλάμβανε αρκετά προοδευτικά μέτρα, όπως την επανεθνικοποίηση κομβικών τομέων που έχουν περάσει σε μεγάλες ιδιωτικές εταιρείες. Αν και οι Εργατικοί δεν κέρδισαν τις εκλογές, πήραν μεγάλο μέρος των ψήφων. Στις ΗΠΑ πάλι, η προεδρική εκστρατεία του Μπέρνι Σάντερς το 2016 στάθηκε ένα ακόμη παράδειγμα πολιτικού που ανταποκρίνεται στη αυξανόμενη χορεία των φωνών που επικρίνουν τον έλεγχο της οικονομίας από τις μεγάλες εταιρείες.

Το ζήτημα είναι εν τούτοις πολύπλοκο: το εθνικό κράτος παραμένει η πλέον κατάλληλη πολιτική οντότητα για την θέσπιση ορίων στις παγκοσμιοποιημένες επιχειρήσεις, την ίδια στιγμή όμως χρειάζονται πιο αποκεντρωμένες οικονομικές δομές, ιδίως όσον αφορά την ικανοποίηση βασικών αναγκών. Αυτές οι εντόπιες οικονομίες απαιτούν μιαν ομπρέλα περιβαλλοντικής και κοινωνικής προστασίας

με την ενίσχυση εθνικών, ακόμη και διεθνών, ρυθμίσεων, που να καθορίζονται όμως μέσω τοπικών πολιτικών ενεργειών. Αυτό πλησιάζει την πλατφόρμα της λατινοαμερικάνικης αρχικά, αλλά ήδη παγκόσμιας εμβέλειας, 'Αγροτικής Οδού' (La Via Campesina). Αν και δεν προβάλλει υποψήφιους για πολιτικά αξιώματα, έχει φθάσει να αντιπροσωπεύει πάνω από 400 εκατομμύρια μικρούς κτηματίες απ' όλο τον κόσμο στην διεκδίκησή τους για την διατροφική αυτοκυριαρχία και κόντρα στην απορρύθμιση υπέρ των μεγάλων εταιρειών.

Η εντοπιότητα είναι μια λύση πολλαπλή. Μπορεί να αποκαταστήσει την δημοκρατία μειώνοντας την επίδραση των μεγάλων επιχειρήσεων στην πολιτική και να θέσει τους αντιπροσώπους υπόλογους έναντι του λαού και όχι των μεγαλοεταιρειών. Μπορεί να αναστρέψει την συγκέντρωση πλούτου προωθώντας την δημιουργία περισσότερων μικρών επιχειρήσεων και διατηρώντας την κυκλοφορία του χρήματος σε τοπικό επίπεδο. Μπορεί να ελαχιστοποιήσει την μόλυνση και τα απόβλητα, φροντίζοντας τις πραγματικές ανθρώπινες ανάγκες μάλλον, παρά τις επιθυμίες που κατασκευάζει η καταναλωτική κουλτούρα, και μειώνοντας τις αποστάσεις μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών.

Η εντοπιότητα δίνει ακόμη την δυνατότητα στους ανθρώπους να βλέπουν καθαρότερα τις επιπτώσεις των πράξεών τους: στις οικονομίες μικρής κλίμακας, για παράδειγμα, γνωρίζει κανείς άμεσα αν η παραγωγή τροφίμων είναι εξαρτημένη από τοξικά φάρμακα, αν οι εργαζόμενοι στα αγροκτήματα γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης, και αν το έδαφος διατηρείται υγιές. Με τον τρόπο αυτό, η επιχειρηματικότητα καθίσταται περισσότερο υπεύθυνη απέναντι στο κοινό. [17]

Δίνοντας προτεραιότητα στην ποικιλία της παραγωγής για τις τοπικές ανάγκες έναντι της εξειδικευμένης παραγωγής προς εξαγωγή, η εντοπιότητα αναδιανέμει την οικονομική και πολιτική εξουσία από τα παγκόσμια μονοπώλια σε εκατομμύρια μικρών παραγωγών, αγροτών και επιχειρηματιών. Μ' αυτόν τον τρόπο αποκεντρώνει την πολιτική δύναμη και την εδραιώνει στην κοινότητα, παρέχοντας στους ανθρώπους μεγαλύτερη αυτενέργεια πάνω στις αλλαγές που οι ίδιοι επιθυμούν να δουν στη ζωή τους.

Η ραγδαία αυξανόμενη ανάπτυξη των πρωτοβουλιών για την εντοπιότητα –από τις προσπάθειες περί τα τρόφιμα όπως οι κοινοτικοί κήποι, οι λαϊκές αγορές, τα κοινοτικά υποστηριζόμενα προγράμματα αγροτικής παραγωγής στα χωριά ή τις πόλεις, μέχρι τους τοπικούς συνεταιρισμούς, τα αποκεντρωμένα σχήματα ανανεωτικών πηγών ενέργειας, τις δανειστικές βιβλιοθήκες εργαλείων και τα κοινοτικά εκπαιδευτικά προγράμματα – όλες μαρτυρούν ότι όλο και περισσότεροι άνθρωποι καταλήγουν, δια της κοινής λογικής οι πιο πολλοί, στην εντοπιότητα ως μια συστημική λύση στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν.

Ενδεικτικά ακολουθούν μερικές ήδη ενεργείς πρωτοβουλίες:

- Στο Φίτζροϋ της Αυστραλίας πραγματοποιούνται μηνιαίες συναντήσεις σε κάποιο τοπικό πάρκο, όπου οι συμμετέχοντες ανταλλάσσουν ελεύθερα διάφορα προϊόντα, σπόρους, αυγά, μαρμελάδες, σάλτσες, λουλούδια, συνταγές και καλλιεργητικές ιδέες, χωρίς χρηματική συναλλαγή. Αυτή η Αστική Σοδειά, όπως αυτοπροσδιορίζεται, όχι μόνο βοηθά τους κατοίκους να εξοικονομούν χρήματα για το φαγητό, αλλά παράλληλα τους δίνει την ευκαιρία να γνωριστούν μεταξύ τους και να δημιουργήσουν δεσμούς κοινότητας.[18]
- Στην πολιτεία Βερμόντ των ΗΠΑ, το Κοινοτικό Αγρόκτημα της Πάιν Άιλαντ δίνει την δυνατότητα στους πρόσφυγες, προερχόμενους κυρίως από την Αφρική και την Ασία, να συνεχίσουν τις αγροτικές και διατροφικές παραδόσεις που άφησαν πίσω τους, όταν αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τον τόπο τους. Το αγρόκτημα δεν προσφέρει απλώς σ' αυτούς τους μετανάστες την ευκαιρία να καλλιεργήσουν φθηνά τα τρόφιμα που γνωρίζουν και χρειάζονται –τους συνδέει επίσης και μεταξύ τους αλλά και με την νέα τους κοινότητα.[19]
- Στο Οξφορντσάιρ της Αγγλίας, ο Πυρήνας για την Μείωση των Εκπομπών Άνθρακα, προσπαθεί να δημιουργήσει μια ανεξάρτητη αποκεντρωμένη κοινοτική υποδομή ανανεώμενης ενέργειας, μετατρέποντας στέγες κτιρίων και εγκαταλειμμένες εκτάσεις σε μικρο-δίκτυα ηλεκτρικής παραγωγής για τις τοπικές ανάγκες. Το πρόγραμμα χρηματοδοτείται μέσω της πώλησης κοινοτικών ομολόγων.[20]
- Αλλά κι αυτό ακόμα το ίδιο το χρηματοπιστωτικό σύστημα –η πηγή τόσων δεινών και δυστυχίας- γίνεται, με βαθιές επιπτώσεις, εντόπιο. Στις παράγκες της Φορταλέτσα, στην Βραζιλία, για παράδειγμα, δημιουργήθηκε μια κοινοτική τράπεζα, η Λας Πάλμας, που διοικείται από ντόπιους κατοίκους, με σκοπό να καλύψει τοπικές ανάγκες. Μεταξύ άλλων, εξέδωσε το δικό της νόμισμα, που κυκλοφορεί μόνο μέσα στην κοινότητα. Όταν αυτό το πρόγραμμα ξεκίνησε, μόλις το 20% των συναλλαγών γινόταν επιτόπια. Σήμερα, το ποσοστό αυτό ξεπερνάει το 90%.[21]

Τα παραπάνω αποτελούν μόνο ένα μικρό δείγμα των κυριολεκτικά χιλιάδων δημιουργικών πρωτοβουλιών εκ των κάτω, που καταδεικνύουν τόσο το εφικτό της εντοπιότητας, όσο και τα συστημικά της οφέλη.

Δυστυχώς, η εντοπιότητα μερικές φορές συγχέεται με τον απομονωτισμό και μάλιστα κάποτε με τον ακροδεξιό εθνικισμό. Στην πραγματικότητα ισχύει το αντίθετο: η εντοπιότητα προϋποθέτει την διεθνή συνεργασία και αλληλεγγύη προκειμένου να ανακόψει τη σαρωτική επέλαση των μεγαλοεταιρειών, γιατί στηρίζεται πάνω στον βαθύτατο σεβασμό για την πολιτιστική ποικιλότητα, και επομένως στην ανοχή του διαφορετικού.

Η αγγλική πόλη Πρέστον συνιστά ένα καλό παράδειγμα για το πώς η εντοπιότητα προάγει την συνεργασία. Το 2011, το δημοτικό και το νομαρχιακό συμβούλιο έβαλαν μπροστά την εντόπια χρηματοδότηση προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις

περικοπές στην κρατική επιχορήγηση από μέρους της κυβέρνησης. Μεταβάλλοντας τον προσανατολισμό των δαπανών έξι περιφερειακών φορέων, περιλαμβανομένου ενός αστυνομικού σώματος, οικιστικών συνδέσμων και κολλεγίων, κατάφεραν να αυξήσουν το ποσό που δαπανήθηκε σε εντόπιους προμηθευτές από 14 σε 28% μέσα σε δυο χρόνια. Παράλληλα, σημειώθηκε αύξηση στον αριθμό των τοπικών συνεργατικών επιχειρήσεων.[22] Χωρίς να το χαρακτηρίζει κανένας απομονωτισμός, το συμβούλιο του Πρέστον συνεργάζεται τώρα με άλλες πόλεις ανά την ΕΕ, ως μέρος του Πανευρωπαϊκού Προμηθευτικού Δικτύου, με σκοπό την εξέταση τρόπων για την επίτευξη παρόμοιων αλλαγών στις δικές τους τοπικές οικονομίες.

Στο μεταξύ και άλλα δίκτυα αναπτύσσονται τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές πεδίο. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνεται η Επιχειρηματική Συμμαχία για Τοπικές Ζώνες Οικονομίες (BALLE), η οποία συνενώνει εκατοντάδες ηγετών τοπικών επιχειρήσεων απ' όλη την Βόρειο Αμερική για να μοιραστούν την σχετική εμπειρία τους. Ο Σύνδεσμος της Νέας Οικονομίας, πάλι, φέρνει κοντά διάφορες ΜΚΟ, επιχειρήσεις και ακτιβιστές από περιοχές της Β. Αμερικής με σκοπό την ανταλλαγή απόψεων και στρατηγικών για την εδραίωση της εντοπιότητας. Το δίκτυο των Πόλεων για την Μετάβαση συνδέει στους κόλπους του ομάδες που εργάζονται για την κατά το δυνατόν αποδέσμευση από την οικονομία των ορυκτών καυσίμων. Η δική μου οργάνωση, Local Futures [Εντόπια Μέλλοντα], έχει ιδρύσει μια Διεθνή Συμμαχία για την Εντοπιότητα (IAL), η οποία ανάγει αυτήν την ανταλλαγή απόψεων σε παγκόσμιο πεδίο, έχοντας σήμερα μέλη της οργανώσεως και άτομα προερχόμενα από περισσότερες των 50 χώρες. Γνήσια εντοπιότητα σημαίνει μικρή κλίμακα σε μεγάλη κλίμακα, και απαιτεί συνεργασία σε όλα τα επίπεδα.

Ένα κύριο πρόσκομμα ως προς την αποδοχή ενός προγράμματος εντοπιότητας μεταξύ των προοδευτικών ατόμων στάθηκε η εντύπωση ότι το φυσικό και το εντόπιο είναι 'ελιτίστικά' και ανταποκρίνονται στο βαλάντιο μόνο των ευπόρων. Διάφορες 'ομάδες προβληματισμού' των μεγάλων εταιρειών πέτυχαν να διασπείρουν ευρέως αυτό το μήνυμα, όμως το σχετικά υψηλότερο κόστος των υγιών επιλογών –είτε πρόκειται για οργανικά τρόφιμα, για τοπικά οικοδομικά υλικά και ίνες, ή για εναλλακτική ιατρική- είναι σε μεγάλο βαθμό παράγωγο της μετακύλησης του κόστους των μεγαλοεταιρειών αυτών αφ' ενός, και των κυβερνητικών επιδοτήσεων προς την εξαγωγικά προσανατολισμένη παραγωγή των ίδιων αυτών εταιρειών αφ' ετέρου. Αφαιρέστε όλη αυτή την τεχνική υποστήριξη, και τότε το κόστος των παγκοσμιοποιημένων προϊόντων θα ήταν απλησίαστο για τους περισσότερους.

Μια ακόμη σχετική κατηγορία 'επί ελιτισμών', είναι πως ο Βορράς, επιχειρώντας να καταστήσει εντόπιες τις επί μέρους οικονομίες του, γυρίζει την πλάτη στους εξαθλιωμένους λαούς του γεωγραφικού Νότου, ο οποίος, προκειμένου να βγει από την φτώχεια, έχει ανάγκη τις αγορές των βορείων. Η αλήθεια είναι ότι η πολύχρονη εξαγωγικά προσανατολισμένη 'ανάπτυξη' (έχοντας τις ρίζες της στην αποικιοκρατία και την δουλεία) άφησε τις περισσότερες χώρες του Νότου βαθιά

χρωσμένες –εξ αιτίας κυρίως της κατασκευής υποδομών αναγκαίων για το παγκοσμιοποιημένο εμπόριο. Σήμερα, η μερίδα του λέοντος από τον πλούτο που δημιουργείται πάνω στην πλάτη των εργατών του Νότου πηγαίνει στην εξυπηρέτηση αυτού του χρέους, και όχι στην κάλυψη των ντόπιων αναγκών. Προώθηση της εντοπιότητας σημαίνει ενθάρρυνση των λαών Βορρά και Νότου να διαφοροποιήσουν την οικονομική τους δραστηριότητα και να γίνουν περισσότερο αυτόνομοι. Για τους κατοίκους του Βορρά αυτό θα σήμαινε να κατέβουν από την πλάτη των ανθρώπων της άλλης πλευράς του κόσμου, των οποίων η εξαθλίωση είναι άμεση συνέπεια του εξαναγκασμού τους να παράγουν για την εξαγωγή αντί για τις δικές τους ανάγκες. Η αντιστροφή της εξάρτησης και από τις δύο πλευρές δεν θα συνίστατο στην επιβολή κάποιου είδους άμεσου εμπορικού αποκλεισμού. Θα ήταν, αντίθετα, μια προσεκτική οικονομική διεργασία περιέχουσα την στενή συνεργασία του παραγωγικού εργατικού δυναμικού Βορρά και Νότου.

Υπό το φως των παγκοσμίων μας κρίσεων –περιβαλλοντικής, κοινωνικής και οικονομικής- οι κυβερνήσεις καλά θα έκαναν να αλλάξουν κατεύθυνση εκ θεμελίων. Αντί να συνεχίζουν να απορρυθμίζουν και να επιδοτούν μεγάλες, παγκοσμιοποιημένες τράπεζες και επιχειρήσεις, θα όφειλαν να εστιάζουν στην στήριξη του εντόπιου εμπορίου και των μικρών παραγωγών. Αφού η τροφή είναι κάτι που έχει ανάγκη ο καθένας, παντού και κάθε μέρα, να ρίχνουν το κύριο βάρος στην ανόρθωση της τοπικής διατροφικής οικονομίας. Η πρακτική αυτή ενδυναμώνει την συνολική οικονομία, ανοικοδομεί την κοινότητα, και συντελεί στην θεραπεία του περιβάλλοντος. Συμβάλλει ακόμη στην ανθεκτικότητα έναντι της κλιματικής αλλαγής: τα διαφοροποιημένα εντόπια παραγωγικά συστήματα σε ένα δίκτυο αλληλεξάρτησης, αντί να μας εξαρτούν ως προς τις βασικές μας ανάγκες από πολύ μακρινές πηγές, θα εξοπλίσουν καλύτερα τις κοινότητές μας, έτσι ώστε να αντέξουν στις ανατροπές που επέρχονται.

Περιττεύει να πούμε, πως τα τμήματα δημοσίων σχέσεων των παγκοσμιοποιημένων εταιρειών εργαζονται σκληρά ώστε να αποκρούσουν αυτό το μήνυμα – λέγοντάς μας ότι, ανεξαρτήτως του κόστους του παγκοσμιοποιημένου διατροφικού συστήματος, αν θέλουμε να θρέψουμε τον αυξανόμενο παγκόσμιο πληθυσμό, δεν διαθέτουμε άλλη εκλογή παρά να πολλαπλασιάσουμε τις εντατικές ενεργειοβόρες και φαρμακοβόρες μονοκαλλιέργειες, την γενετική μηχανική και το παγκοσμιοποιημένο εμπόριο.[23] Εκείνο που απλώς αγνοούν, είναι το γεγονός ότι μελέτες που έχουν διεξαχθεί σ' ολόκληρον τον κόσμο, αποκαλύπτουν ότι οι μικρότερες αγροτικές επιχειρήσεις είναι παραγωγικότερες ανά μονάδα εδάφους, ύδατος, και ενέργειας από τις μονοκαλλιέργειες μεγάλης κλίμακας.[24] Η βιομηχανική αγροκαλλιέργεια είναι αποτελεσματική μοναχά μετρούμενη σε προϊόν ανά μονάδα εργασίας: οι μονοκαλλιέργειες είναι πολύ εντάξει, αν ο στόχος είναι το κέρδος για τους λίγους εις βάρος εκατομμυρίων αγροτικών θέσεων εργασίας, όχι όμως αν ο στόχος είναι η αποδοτική παραγωγή των κατά το δυνατόν περισσότερων τροφίμων, με δεδομένη την πεπερασμένη προσφορά της γης σε αρώσιμα εδάφη, καθαρό νερό και ενέργεια.

Εκείνοι που ζουν στον Βορρά της σφαίρας μας –όπου η βιομηχανοποίηση του αγροτικού τομέα μετράει πολλές γενιές ήδη- εύκολα μπορεί να λησμονούν το γεγονός ότι τα περισσότερα τρόφιμα που καταναλώνονται σήμερα στον κόσμο παράγονται από μικρούς αγρότες με εδάφη που δεν ξεπερνούν τα 10 στρέμματα.[25] Αντικατάσταση αυτών των μικρών ιδιοκτησιών με βιομηχανικές μονοκαλλιέργειες σημαίνει την καταστροφή της πηγής βιοπορισμού εκατοντάδων εκατομμυρίων ανθρώπων, και την εξώθησή τους σε πραγματική φτώχεια μέσα σε αστικές παραγκουπόλεις. Δεν θα έπρεπε να μας εκπλήσσει λοιπόν το γεγονός, όταν ένα σημαντικό τμήμα αυτών των εκατομμυρίων απελπίζεται, αγανακτεί, και στρέφεται σε εξτρεμιστικές απόψεις.

Το παγκοσμιοποιημένο σύστημα διατροφής είναι μη αποδοτικό κατά τα λοιπά, ιδίως αν λάβουμε υπ' όψη το 'περιττό εμπόριο'. Σε ένα χρόνο, η Βρετανία εξάγει πάνω από 100.000 τόνους γάλα, άλλο τόσο ψωμί, κι ακόμη άλλο τόσο χοιρινό κρέας, ενώ παράλληλα εισάγει τις ίδιες περίπου ποσότητες από αυτά τα είδη. Το ίδιο ισχύει και στις ΗΠΑ, οι οποίες εξάγουν και εισάγουν κοντά ένα εκατομμύριο τόνους βοδινό κρέας, και εκατοντάδες χιλιάδες τόνους πατάτα, ζάχαρη, και καφέ.[26] Σε κάποιες περιπτώσεις, αυτό τούτο, κυριολεκτικά, το προϊόν εξάγεται και εισάγεται: για παράδειγμα, γαρίδες από την Σκωτία αποστέλλονται συστηματικά στην Κίνα για να αποφλοιωθούν με το χέρι, και κατόπιν στέλνονται πίσω στη Σκωτία όπου πανάρονται, συσκευάζονται και πωλούνται.[27] Κάτι τέτοιο μπορεί μεν να βολεύει τα οικονομικά των επιχειρήσεων που εμπλέκονται, δεν θα το λέγαμε όμως ακριβώς αποδοτικό.

Όπως έχει, το βασισμένο στο εμπόριο σύστημα διατροφής είναι ανίκανο να διαθρέψει επαρκώς τον σημερινό παγκόσμιο πληθυσμό. Με τα τρόφιμα υπό τον περισσότερο στενό παρά ποτέ έλεγχο των μεγάλων εταιρειών, έχουμε πάνω από 870 εκατομμύρια υποσιτιζόμενους ανθρώπους στον κόσμο[28] –μολονότι η παραγόμενη τροφή εξαρκεί για να διαθρέψει επαρκώς όλους τους κατοίκους του πλανήτη. Στις ΗΠΑ, επί παραδείγματι, οι μεγάλες αλυσίδες διανομής και η απόρριψη από μέρους των εταιρειών των 'αισθητικά ελαττωματικών' νωπών προϊόντων, μεταφράζεται τελικά στην καταστροφή τροφίμων που έχουν παραχθεί για την ανθρώπινη κατανάλωση σε ποσοστό πάνω από 40 τοις εκατό.[29] Η ποσότητα τροφίμων που ρίχνονται στα σκουπίδια παγκοσμίως είναι τετραπλάσια από όση θα χρειαζόταν για να τραφούν όλοι οι υποσιτιζόμενοι άνθρωποι στον κόσμο.[30]

Για την υποστήριξη του κινήματος υπέρ της εντοπιότητας της διατροφής, οι επιδοτήσεις θα μπορούσαν να στραφούν προς την ενίσχυση τοπικών υποδομών, περιλαμβάνοντας γραμμές διανομής που να συνδέουν εντόπιους τοπικούς παραγωγούς με εντόπιους καταναλωτές, ακόμα και με την άμεση επιχορήγηση μικρών αγροκτημάτων ποικίλης παραγωγής. Μεταβολές αυτού του είδους στην ασκούμενη πολιτική θα είχαν ως αποτέλεσμα την επικράτηση τοπικών, κοινοτικών, οικολογικών οικονομικών συστημάτων ευρείας απασχόλησης αρκετά γρήγορα, δίνοντας έτσι την δυνατότητα ακόμα και σε εργαζόμενους με πολύ

χαμηλό εισόδημα ανά τον κόσμο να ωφελούνται από την οικονομία του τόπου τους. Με τον ίδιο τρόπο, η ελάττωση των επιδοτήσεων για ορυκτά καύσιμα και η αύξηση των φόρων για τις περισσότερες επιβαρύνουσες την ατμόσφαιρα βιομηχανίες, θα τις ανάγκαζε να αναλάβουν μεγάλο μέρος του κρυφού κόστους των οικονομικών συστημάτων που βασίζονται στην εντατική εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, ευθυγραμμίζοντας έτσι πιο αποτελεσματικά τις τιμές της αγοράς προς το πραγματικό κόστος των φυσικών πόρων και της ατμοσφαιρικής μόλυνσης. Η άμεση επίπτωση αυτών των ριζικών αλλαγών θα ήταν να καταστήσουν τα εντόπια προϊόντα τη φθηνότερη και την πιο προσιτή επιλογή για το ευρύ κοινό.

Η άνοδος του αυταρχισμού είναι μία μόνο από τις αλληλένδετες επιπτώσεις της οικονομικής παγκοσμιοποίησης. Η τρέχουσα παγκοσμιοποιημένη οικονομία επιτείνει την οικονομική ανασφάλεια, διασπά τις κοινότητες, και υπονομεύει την ατομική και πολιτισμική ταυτότητα – δημιουργώντας ως εκ τούτου ώριμες συνθήκες για την ανάδειξη αυταρχικών ηγετών. Αν επιτρέψουμε να ανέβει ακόμα το περιβαλλοντικό κόστος της παγκοσμιοποίησης – κλιματική αλλαγή, ερημοποίηση, πλημμύρες – τότε μπορούμε να περιμένουμε ακόμη μεγαλύτερα κύματα μεταναστών, τα οποία θα αποσταθεροποιήσουν έτι περαιτέρω τα εθνικά κράτη, συρρικνώνοντας την προθυμία, αλλά και την δυνατότητά τους, για κάθε ανθρωπιστική δράση.

Ο πλέον στρατηγικός τρόπος αντιμετώπισης όλων αυτών των κρίσεων είναι η άμεση έναρξη της αποκλιμάκωσης και της αποκέντρωσης της οικονομικής δραστηριότητας, ώστε να δώσουμε στις κοινότητες και τις επί μέρους εντόπιες οικονομίες την δυνατότητα να καλύπτουν όσο γίνεται περισσότερες από τις ανάγκες τους, περιλαμβανόμενης της ανάγκης των ανθρώπων για συνοχή.

Το κίνημα για την οικονομική εντοπιότητα θα απαιτήσει μια στρατηγική πολύπλευρων αλλαγών: θα χρειαστεί εκτεταμένη επίγνωση, δυναμικές πολιτικές εκστρατείες ενημέρωσης, εμπειριστατωμένη λαϊκή κινητοποίηση και διεθνής συνεργασία. Αυτό μπορεί να μοιάζει λιγοστό μπροστά στο μέγεθος των κρίσεων που αντιμετωπίζουμε, όμως το λάβαρο της εντοπιότητας διαθέτει την δυναμικότητα να προσεταιριστεί τεράστιο αριθμό ανθρώπων και από τις δύο πλευρές του παραδοσιακού πολιτικού φάσματος, και να συνενώσει εκατοντάδες κινήματα επί μέρους διεκδικήσεων. Μας παρέχει τη δυνατότητα να ξεπεράσουμε την 'φάση της καταγγελίας' και τις ανταγωνιστικές διαιρέσεις που προξενεί η σύγχυση και η καλλιέργεια του φόβου, κι αντί γι' αυτό να μας ενώσει σε ένα κοινό σκοπό, βασισμένο στην ευρεία συνειδητοποίηση της κοινής ρίζας κάτω από την πολυσχιδή κρίση που μας πλήττει. Έτσι λοιπόν, η συστημική, συνεργασιακή εντοπιότητα συνιστά, σε εσχάτη ανάλυση, το πλέον ενδεδειγμένο αντίδοτο στην επικράτηση του αυταρχισμού.

Φωτογραφία: *Indian Express*

- [1] Gorelick, Steven, *Small is Beautiful, Big is Subsidized*, ISEC, 1996, Chapter 3, "Infrastructure and Scale".
- [2] Mazzucato, Mariana, *The Entrepreneurial State: Debunking Public vs. Private Sector Myths*, London and New York: Anthem Press, 2013
- [3] Aronhoof, Kate, "The Case for Nationalizing Elon Musk", *In These Times*, Feb 2, 2018.
- [4] Faux, J. (2013) 'NAFTA's impact on US workers', Economic Policy Institute, 9 December 2013 (<http://www.epi.org/blog/naftas-impact-workers/>)
- [5] Fabens, Isabella, "China's Latest Investments in Mexico: The Plight of Maquiladora Workers", Council on Hemispheric Affairs, Aug 14, 2013, <http://www.coha.org/chinas-latest-investments-in-mexico-the-plight-of-maquiladora-workers/>
- [6] Faux, J. op cit
- [7] Hart-Landsberg, M. (2017) 'US Corporations Continue Their Global Dominance', Reports from the Economic Front, 21 April. <https://economicfront.wordpress.com/2017/04/21/us-corporations-continue-their-global-dominance/>.
- [8] Friends of the Earth UK, 'How to... Oppose a Supermarket Planning Application', Friends of the Earth UK, September, 2005. https://www.foe.co.uk/sites/default/files/downloads/campaigning_against_supermarkets.pdf
- [9] Lavecchia, Olivia and Stacy Mitchell, "Amazon's Stranglehold: How the Company's Tightening Grip Is Stifling Competition, Eroding Jobs, and Threatening Communities", Institute for Local Self-Reliance, Nov 2016. (https://ilsr.org/wp-content/uploads/2016/11/ILSR_AmazonReport_final.pdf)
- [10] Sales Tax Institute, "State Sales Tax Rates", July 1, 2017. (<http://www.salestaxinstitute.com/resources/rates>)
- [11] TNI, "Land for the few: the state of land concentration in Europe", <https://www.tni.org/en/publication/land-for-the-few-infographics>
- [12] Vidal, John, "eco soundings", *The Guardian* (London and Manchester), September 6, 2000, "Society" section, p. 8

[13] <https://www.technologyreview.com/s/515926/how-technology-is-destroying-jobs/>

[14] Friends of the Earth Europe, 'The TTIP of the anti-democracy iceberg', Friends of the Earth Europe Report, October, 2013 (http://www.foeeurope.org/sites/default/files/publications/foee_factsheet_isds_oct13.pdf); Corporate Europe Observatory / Council of Canadians / Transnational Institute (2013) The right to say no. EU-Canada trade agreement threatens fracking bans, (<http://corporateeurope.org/publications/right-say-no-eu-canada-trade-agreement-threatens-fracking-bans>).

[15] Monbiot, G. (2014) 'The Age of Loneliness is Killing Us', *The Guardian*, 15 October (<http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/oct/14/age-of-loneliness-killing-us>); Alexander, B. (2010) *The Globalization of Addiction: A Study in Poverty of the Spirit*, Oxford, UK: Oxford University Press; *Depression and Globalization: The Politics of Mental Health in the 21st Century* (<https://www.springer.com/us/book/9780387727127>).

[16] Hart-Landsberg, M. (2016) 'Confronting Capitalist Globalization', Reports from the Economic Front, 16 December (<https://economicfront.wordpress.com/2016/12/16/confronting-capitalist-globalization/>);

[17] Dorninger, C., Abson, D.J., Fischer, J., and von Wehrden, H. (2017) 'Assessing sustainable biophysical human-nature connectedness at regional scales', *Environmental Research Letters* 12, 24 April.

[18] Local Futures, Planet Local: "Food Swapping and the Fitzroy Urban Harvest," (<http://www.localfutures.org/programs/global-to-local/planet-local/food-farming-fisheries/australia-food-swapping-fitzroy-urban-harvest/>)

[19] Local Futures, Planet Local: "Refugees Put Down Roots through Community Farming," (<https://medium.com/planet-local/refugees-put-down-roots-through-community-farming-8396934e2fe9>)

[20] Local Futures, Planet Local: "Low Carbon Hub," (<http://www.localfutures.org/programs/global-to-local/planet-local/local-energy/uk-low-carbon-hub/>)

[21] Local Futures, Planet Local: "Banco Palmas," (<http://www.localfutures.org/programs/global-to-local/planet-local/local-business-finance/brazil-banco-palmas/>)

[22] <https://thenextsystem.org/the-preston-model>

[23] see for example: Oosthuizen, E., “Collaboration is Helping to Feed the World”, Monsanto, May 10, 2017. <https://monsanto.com/company/commitments/food-security/articles/collaboration-helping-feed-world/>

[24] GRAIN (2014) “Hungry for land: small farmers feed the world with less than a quarter of all land,” <http://www.grain.org/article/entries/4929-hungry-for-land-small-farmers-feed-the-world-with-less-than-a-quarter-of-all-farmland>.

[25] Estimated from FAO, “Family Farming Knowledge Platform,” accessed December 16, 2015, <http://www.fao.org/family-farming/background/en/>.

[26] FAOSTAT, Food and Agriculture Organization, <http://www.fao.org/faostat/en/>. Also see: Ten Veen, R. (2011) ‘Global Food Swap’, Greening the North, Wuppertal Institute; Lucas, C. (2001) ‘Stopping the Great Food Swap: Re-localising Europe’s Food Supply’, The Greens/European Free Alliance/ European Parliament; Norberg- Hodge, H., Merrifield, T., and Gorelick, S., (2002) *Bringing the Food Economy Home*, London, Zed Books, p. 18.

[27] Ungoed-Thomas, J. and Meyer, M.R. (2007) ‘British Prawns Go To China To Be Shelled’, *The Sunday Times*, May 20, <https://www.thetimes.co.uk/article/british-prawns-go-to-china-to-be-shelled-8b7zrs7nzpg>. Also see: *Scotsman* Editors (2006) ‘Jobs lost as Scottish scampi sent on round trip to China’, *The Scotsman*, September 25, <http://www.scotsman.com/news/scotland/top-stories/jobs-lost-as-scotch-scampi-sent-on-round-trip-to-china-1-1141935>

[28] FAO (2012) ‘Globally Almost 870 Million Chronically Undernourished – New Hunger Report’, Food and Agriculture Organization of the United Nations, October 9, <http://www.fao.org/news/story/en/item/161819/icode/>

[29] Dana Gunders, *Wasted: How America Is Losing Up to 40% of Its Food from Farm to Fork to Landfill* (Washington, DC: Natural Resources Defense Council, 2012), <https://www.nrdc.org/sites/default/files/wasted-food-IP.pdf>.

[30] “Global food waste: the numbers behind the problem”, <https://insinkerator.co.uk/uk/page/global-food-waste-stats>

Read blog in English here: <https://www.localfutures.org/localization-a-strategic-alternative-to-globalized-authoritarianism/>

Read all our blogs here: <https://www.localfutures.org/blog/>